

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2022/1053
Toplantı Tarihi/Sayısı : 28.12.2023/40
Karar Numarası : 2023/1144
Başvuran : A. A.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Jandarma Genel Komutanlığı
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Kolluk personelinin hastane sevki yapılırken başvurunu uzun süre kelepçeli tutması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru dilekçesinde özetle:

a. Başvuranın 20/7/2022 tarihli hastane sevki işlemleri yapılırken yaklaşık 90 dakika nezarethanedeki tutulduğu ve talebine rağmen kelepçesinin çıkarılmadığı,

b. Hükümlü-tutuklulara hazırlanan nezarethane bölmesi kapılarının kilitli olmasına ve tüm güvenlik önlemleri alınmasına karşın başvuranın kelepçeli halde tutulması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddia edilmiştir.

3. Muhatap Jandarma Genel Komutanlığının yazılı görüşünde özetle:

a. Kelepçe kullanımının mevzuat hükümleri uyarınca gerçekleştirildiği, bu kapsamda başvuranın Kilis Devlet Hastanesi mahkum koğuşunda iken kelepçesinin çıkarılması talebinin devriye komutanınca uygun görülmediği ifade edilmiştir.

b. Muhatap Kurum, başvuru konusuna ilişkin devriye komutanı ve yardımcısından edinilen bilgi alma tutanağını başvuru dosyasına sunmuştur. Söz konusu tutanakta ilgililerin ifadeleri şu şekildedir:

“6/7/2023 günü saat 13.30 itibariyle farklı suçlardan hükümlü bulunan 6 hükümlü/tutukluyu devriye personeli ile birlikte Kilis Devlet Hastanesine tedavi maksatlı sevk etmek için görevlendirildik. Sevk edilecek mahkumları teslim almak için görevli personel olarak cezaevinin mahkum kabul ve teslim noktasına gittik. Mahkum kabul noktasında mahkumların sayım ve kimlik tespitlerinin ve üst aramalarının yapılmasına müteakip sevk edilen tutuklu/hükümlülerin kelepçeleri takılarak ring aracına alındılar. Mahkumların Kilis Devlet Hastanesi morg bölgesindeki kapı altında sayımlarının yapılmasının ardından mahkum koğuşu bölgesine intikal ettik. Daha sonra başvuru sahibi bana ‘kelepçesinin açılmasını talep ettiğini, daha önce de mahkum koğuşunda bulunmadığı sırada ilgili personele talebini ilettiğini ancak karşılanmadığını, bu sebeple benden kelepçesini açıp açmayacağımı’ sordu. Ben de ona bu usulün Jandarma Genel Komutanlığının Ceza İnfaz Kurumları Dış Koruması ile Sevk ve

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Nakil Hizmetleri Yönergesinde belirtilen maddeler doğrultusunda uygulandığını söyledim ve kelepçesini açmadım. Sevk işlemi bitene kadar da hiçbir mahkumun kelepçesi açılmamıştır.”

4. Muhatabın cevabi yazısına ilişkin başvuranın yazılı görüşünde özetle:

a. Hastanedeki işlemleri 30 dakika sürmesine rağmen geri kalan 90 dakika boyunca hastanenin bodrum katındaki üst düzey güvenlik önlemlerinin alındığı ve kapıların kilitli olduğu nezarethane bölmesinde kelepçeli olarak tutulduğu,

b. Nezarethanedeki çıkarılırken yahut ceza infaz kurumuna getirilirken kelepçeli tutulmaya bir itirazının bulunmadığı ancak nezarethane kelepçeli tutulması nedeniyle haklarının ihlal edildiği ifade edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; “Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir. Kanun'un 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında; "özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği" hükme bağlanmıştır.

6. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 43'üncü maddesine göre; özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvuruları Yönetmelik'te yer alan düzenlemeler doğrultusunda incelenmektedir.

7. Mezkûr Yönetmelik'in 65'inci maddesine göre “Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir”.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

8. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

9. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinde; insan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

10. Başvuran, hastane koğuşunda tüm kapıların kilitli vaziyette olmasına ve tüm güvenlik önlemleri alınmasına karşın yaklaşık 90 dakika boyunca kelepçesi çıkarılmadan tutulmasının hak ihlaline sebebiyet verdiğini öne sürmüştür.

11. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 93'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre “Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının

hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hallerinde kelepçe takılabilir.” Yine 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 50’nci maddesinin birinci fıkrası “Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar; (1) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için, (2) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle, (3) Diğer kontrol usullerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle, kullanılabilir.” hükmüne sahiptir. Ceza İnfaz Kurumlarının Dış Koruması ile Sevk ve Nakil Hizmetleri Yönergesinin 24’üncü maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde "Hükümlü ve tutukluların kaçmalarını önlemek maksadıyla, kelepçe takmak, sevk edilenin koluna girmek, yeterli sayıda personel ile etrafında çember oluşturmak gibi sağlığa zarar vermeyecek gerekli bütün önlemler alınır. Alınacak emniyet tedbirlerinin derecesinin tayininde belirleyici olan tek husus güvenlik ihtiyacıdır. Güvenlik ihtiyacını değerlendirerek kelepçe takılmasına karar verme yetkisi birlik komutanındadır" (f) bendinde ise “Hükümlü ve tutukluların kelepçelerinin anahtarları devriye komutanında bulunur. Kelepçeli götürülen hükümlü ve tutukluların, ölüm, yaralanma, kalp krizi, ağır hastalık, zorunlu ihtiyaçlar gibi zaruri haller dışında kelepçeleri açılmaz. Kelepçenin zaruri hallerde açılması durumunda ise, devriye komutanı tarafından, emniyet tedbirleri artırılır ve daha dikkatli davranılır” hükümleri mevcuttur. Aynı Yönergenin 27’nci maddesinin ikinci fıkrasının (ç) bendi ise "Yapılacak muayene ve tedaviyi engellediği için kelepçenin çıkartılmasının doktor tarafından talep edilmesi halinde tutanak düzenlenerek doktora imzalatılır, muayene ve tedavi sırasında gerekli emniyet tedbirleri alındıktan sonra kelepçe çıkartılır" hükmünü ihtiva etmektedir.

12. Şekli anlamda yürürlükteki mevzuat hükümlerine uygun olduğu anlaşılan başvuru konusu muamelenin, somut olayın koşulları göz önüne alınarak insan haklarına ve bağlantılı şekilde kötü muamele yasağına aykırılık boyutunun da irdelenmesine gerek duyulmuştur.

13. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006)2 Sayılı Tavsiye Kararına (Avrupa Cezaevi Kuralları) Ek “Mahpusların Nakli” başlıklı 32.2 maddesinde “Mahpusların nakillerinin, havalandırma veya ışılandırması yetersiz olan ya da onlara gereksiz olarak fiziksel acı verecek ya da onurlarını kırarak taşıtlarda yapılması yasaklanmalıdır” denilmekte olup “Kısıtlayıcı Gereçler” başlıklı 68.4 maddesinde ise şu ifadeler yer almaktadır: “Kelepçe, deli gömleği ve diğer bedensel kısıtlama araçları aşağıdaki haller dışında kullanılmamalıdır: a. Gerektiğinde, nakil sırasında kaçmaya karşı engelleyici bir önlem olarak kullanılır. Ancak, mahpus adli veya idari bir makamın önüne çıkarıldığında, bu makam aksine karar vermedikçe bu araçlar çıkarılmalıdır; ya da b. Bir mahpusun kendine veya başkalarına ya da mala ciddi bir zarar vermesini önlemek amacıyla, diğer kontrol yöntemlerinin yetersiz kaldığı hallerde kurum müdürünün emriyle kullanılır. Bu durumlarda müdür derhal doktora bilgi vermeli ve durumu bir üst cezaevi makamına rapor etmelidir.” Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları)’nın “Kısıtlama araçları” başlıklı 47’nci maddesinde “1. Niteliği gereği acı verici ve küçük düşürücü olan zincir, pranga ve diğer kısıtlama araçlarının kullanımı yasaktır. 2. Öteki kısıtlama araçları, ancak yasa izin verdiğinde ve aşağıdaki durumlarda kullanılır: (a) Mahpus, adli veya idari otoritenin önüne çıkarılmadan çözümlenmesi kaydıyla; nakil sırasında kaçma ihtimaline karşı önlem olarak (...)” denilmektedir.

14. Başvuranın hastane mahkum koğuşunda kelepçeli tutulmasıyla ilgili olarak, sevk süreci bir bütün olarak ele alındığında, ağırlaştırıcı birtakım başka unsurlar bulunmadığı müddetçe kelepçe ile tutulmanın başlı başına kötü muamele olarak nitelendirilemeyeceği vurgulanmalıdır. Keza AİHM de, koşullar makul olarak değerlendirilebilecek şekilde gerekli kıldığı müddetçe, hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan bir kişinin kelepçelenmesinin tek başına Sözleşmenin 3’üncü maddesinin ihlaline neden olmayacağını ifade etmektedir (Raninen/Finlandiya, B. No: 20972/92, 16/12/1997, para. 56).

15. Bu açıklamalardan hareketle, muhatabın hastane sevki sırasındaki başvurana yönelik eylemlerinin yukarıda sıralanan mevzuata ve içtihadı aykırı bir yönünün bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Öte yandan başvuruda dosya ekine sunulan görevli personelin ifade tutanağındaki hususlara ilave bir muameleden yakınılmadığı, başvuru konusu eylemlerin vuku bulduğu gün sevkleri yapılan tüm mahpusların kelepçeli vaziyette tutulduğu, böylece başvurana yönelik ayrı bir uygulamanın da mevcut olmadığı anlaşıldığından incelenen başvuruda kötü muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

28/12/2023 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE
Üye